

مناطق آزاد تجاری چگونه چین را «ابرقدرت» کردند؟

مساحت منطقه آزاد چاربهار، ۷۰۰ برابر منطقه آزاد شنزن چین است. اما ظرفیت تجاری بندر شنزن ۶۱ برابر منطقه آزاد چابهار است! منطقه آزاد شنزن، بندر ماهیگیری است که اکنون به یکی از بزرگترین مناطق آزاد تجاری جهان تبدیل شده و درآمد سرانه شهروندانش طی ۳ دهه ۱۰۰ برابر شده است.

تجارت‌نیوز، در این گزارش به این سوال جواب می‌دهد که سهم مناطق آزاد تجاری چین، در تبدیل چین به ابرقدرت اقتصادی جهان چه نقشی داشته‌اند، کدام بنادر جهان به مناطق آزاد تجاری بزرگ تبدیل شده‌اند و وضعیت مناطق آزاد ایران چگونه است؟

مناطق آزاد از کجا پیدا شدند؟

مناطق ویژه اقتصادی (Special Economic Zones) که به اختصار SEZ هم نامیده می‌شوند، مناطقی از خاک یک کشور هستند که قوانین و شرایط تجارت در آنها، متفاوت از سرزمین اصلی است. هدف از ایجاد این مناطق (به شرط کارکرد درست)، تقریباً مشخص است: بهبود «تراز تجاری»، جذب «سرمایه مستقیم خارجی» و «ایجاد فرصت‌های شغلی در مناطق کمتر توسعه‌یافته».

داستان مناطق آزاد تجاری و اقتصادی با یکی از نوابغ حوزه سیاست شروع شده است: «دنگ شیائوپینگ (Deng Xiaoping)» رهبر سابق چین. شیائوپینگ از سال ۱۹۷۸ تا سال ۱۹۸۹ میلادی، سکان رهبری چین را در دست داشت و طی این مدت، بنیان قدرت چین به شکل امروزی آن را گذاشت.

پس از مرگ «مائو تسه تونگ (Mao Zedong)»، رهبر افسانه‌ای و پر حاشیه چین در سال ۱۹۷۶ میلادی، «شیائوپینگ» به تدریج از پلکان قدرت در چین بالا رفت و سکان رهبری چین کمونیست به سمت یک اقتصاد آزاد را در دست گرفت.

تا پیش از آن، چین اقتصادی بسته بود که با اصول سوسیالیستی اداره می‌شد و در دهه ۱۹۷۰ میلادی، چندان از اقتصاد ایران (با جمعیتی ۳۰ برابر کمتر) بزرگتر نبود. با این همه، چین تحت رهبری «شیائوپینگ»، به تدریج و بسیار آرام آرام از آن اصول سوسیالیستی اولیه فاصله گرفت و ساز و کارهای اقتصاد بازار در اقتصاد آن ریشه دواندند. یکی از این ساز و کارهای جدید هم ایجاد مناطقی بود که تجارت در آنها بر اساس اصول پذیرفته شده در «بلوک غرب» در آن زمان، اجرا می‌شد.

نکته جالب توجه در مورد پیدایش مناطق آزاد در چین، تبدیل تدریجی یک اقتصاد دولتی به شدت بسته به یک اقتصاد آزاد با توانایی جذب سرمایه خارجی و البته بدل شدن این اقتصاد به یک اقتصاد صادرات-محور در طول چند دهه است.

جالبتر اینکه اقتصاد آزاد در چین، از سواحل شرقی این کشور شروع شد، یعنی همان مناطقی که بالاترین توانایی واردات و صادرات در آنها نهفته بود و از قرن‌ها پیش، بنداری تجاری محسوب می‌شدند.

حتی همین امروز هم، شرق چین به شدت توسعه‌یافته‌تر از غرب آن است و بخش عمده جمعیت چین هم در شرق این کشور ساکن است. مناطق شرقی چین، به دلیل آنکه در میان رشته کوه‌های مرتفع هیمالیا در غرب و جنوب و دشت‌های بایر در شمال محصور شده‌اند، هنوز هم منتظر توسعه بیشتر هستند.

چین امروز بیش از ۲۰۰ منطقه آزاد تجاری و اقتصادی دارد که برای برخی از آنها مأموریت‌های ویژه تدوین شده است. به عنوان نمونه، برخی از مناطق آزاد تجاری در چین مأموریت دارند صرفاً سرمایه خارجی جذب کنند، برخی دیگر مأمور توسعه فناوری‌هایی خاص (همچون IT) هستند و برخی هم برای ایجاد فرصت‌های شغلی در مناطق کمتر توسعه‌یافته شکل گرفته‌اند.